

Françesko Petrarka

Category: Goşgular, Kitapcy, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly

написано kitapcy | 21 январа, 2025

Françesko Petrarka FRANÇESKO PETRARKA

Françesko Petrarka, öz döwrüniň iň meşhur akyldarlarynyň biri hasaplanan dünýä belli italýan şahyry, gumanist.

• Terjimehaly

Françesko Petrarka 1304-nji ýylyň 20-nji iýulynda Arezzo şäherinde dünýä inýär. Kakasynyň ady Noter Petrarka di Parenzo, ejesiniň ady bolsa Eletta Kanigianidir.

Noter Petrarka 1302-nji ýylda milletparazlyk edilip Florensiýadan kowulýar we Arezzo göçüp gelýär. Petrarkanyň kakasy papalygyň täze merkezi Awignona gelýär, maşgalasy bolsa Karpentrasda galýar.

Françesko Petrarka öz döwrüniň Konwenewole da Prato ýaly saýlama mugallymlaryndan dil bilimini özleşdirýär.

Petrarka 1316-njy ýylda Montpellier uniwersitetinde hukukdan bilim almaga başlaýar. Emma onuň klassyky medeniýete bolan gyzyklanmasy has agdyklyk edýärdi. Hukukdan bilimi doly tamamlamak üçin 1320-nji ýylda Boloniýa gidenem bolsa, 1326-njy ýylda kakasynyň aradan çykandygy zerarly Awignona gelýär. Ol ýerde şahyr Kardinal Žowanni Kolonnanyň ýörite din ygtyýarlysys bolup işläp başlaýar (1330).

Ol bu wezipede 1347-1348-nji ýyllara çenli işländigini çak edilýär. Şahyr 1333-nji ýylda Fransiýany, Flandreni, Brabanty we Finlandiýany öz içine alan Demirgazyk Ýewropa syýahatyna

çykýar. 1336-njy ýylyň dekabrynda Kolonna maşgalasynyň myhmany bolup ilkinji gezek Rimde bolýar.

1337-nji ýylda Wasluide Sorgue derýasynyň boýunda kiçijik bir jaý satyn alýar. Şol ýyl onuň gezyän aýalyndan Žowanni atly ogly bolýar. Şeýle hem ol «Meşhur erkekler» («De Viris Illustribus») eserini ýazmaga başlaýar. 1338-1339-njy ýyllarda «Afrika» atly epiki goşgusyny ýazmaga başlaýar. «Ýeňiş goşgulary» poetiki eserini ýazmak pikiri bu ýyllarda döreýär we eseriň «Söýginiň ýeňşi» bölümini ýazmaga başlaýar.

• Edebi we ahlak düşünjesiniň kemala gelmegi (1340-1346)

1340-njy ýylda Pariž uniwersitetinden hem-de Rim senatorlygyndan Petrarka «Şahyrlyk täji» teklip edilýär. Şahyr Rimiň teklibini kabul edýär. Ol 1341-nji ýylda Napolä gidýär, korol Robertonyň huzurynda üç güne çeken synagdan geçýär we 8-nji aprel güni dabaraly ýagdaýda «Şahyrlyk täjini» başa geýýär.

1341-1342-nji ýyllarda «Afrikanyň» birinji wersiýasyny tamamlýar. «Ýeniş goşgularyna-da» dowam edýär.

1342-nji ýylyň fewral (ýa-da mart) aýynda Prowensiýa gitmek üçin ýola çykýar. 1342-1343-nji ýyllarda Wasluide we Awignonda ýaşaýar. Şol ýyl gyzy Françeska hem dünýä inýär. «Içki dünýäm» («Secretum Meum») eseriniň başyny hem ýazyp başlaýar.

Şeýle-de «Undulmajak zatlar» («Rerum Memorandarum Libri») eserini ýazmaga başlaýar. Şahyr 1343-nji ýylda Napoli şäheriniň ýer bilen ýegsan boluşynyň, adatça parahat ýagdaýda bolan portuň gämileriniň ýeke-ýekeden suwa gark boluşynyň gözli şaýady bolýar.

• Täze bir garaýyşa tarap (1346-1353)

Wasluide ýaşan 1346-1347-nj ýyllarynda «Ýalňyz durmuş» («De Vita Solitaria») eserini ýazýar.

«Çopanyň goşgulary» («Bucolicum Carmen») eseriniň käbir baplaryny ýazýar. 1347-nji ýylda «Dini rahatlyk» («De Otio Religioso») eserini ýazýar.

Kola di Rienzonyň Rim reslublikasyny gaýtadan dikeltmek

boýunça synansyklaryny goldamak üçin Rime tarap ýola rowana bolýar we synanyşygyň şowsuzlyga uçranyny eşidip, 1347-nji ýylyň dekabrynda Ženowada galýar. Ol ýerdenem Werona tarap ýola çykýar. Gara mergi keseliniň ýaýran ýyly bolan 1348-nji ýylyň ýanwar aýynda Weronadady. Şol ýylyň mart aýynda Parma dolanýar. 19-njy maýda söýgülisi Lauranyň we Kardinal Kolonna ýaly birnäçe dostunyň aradan çykandygy barada eşidýär. Ýewropany aldym-berdime salan mergi keseli we birnäçe ýakyn dostlaryny ýitirmegi ony «Ölümiň ýeňşini» ýazmaga iterýär.

1350-nji ýylda Padowada «Aýan hadysalar boýunça hatlar» («Rerum Familiarium Libri») eseriniň birinji hatyny ýazýar. Florensiýada Žowanni Bokassio bilen dostlaşýar.

1351-nji ýylda Wasluýä gelýär we «Meşhur erkekler», «Canzoniere» eserleriniň üstünde işleýär. Ol Papanyň sekretary bolmak baradaky teklipden ýüz dönderýär we Awignondaky Papalyk merkezine garşydygyny mälim edýär. «Atsyz kitap» («Liber Sine Nomine») atly hatlar ýygýndysyna başlaýar.

1352-nji ýylda «Aýan hadysalar boýunça hatlaryň», «Meşhur erkekleriň» we «Ýeňiş goşgularynyň» üstünde işleýär. Papa Klement VI-niň aradan çykmagy bilen papa saýlanan Innokentiý VI tarapyndan ýanalmalara sezewar bolmagy onuň Awignondan göçmegine sebäp bolýar.

• Ömrüniň ahyrky ýyllary (1353-1374)

Petrarka 1353-nji ýylda Italiýa gelýär, ýöne ol indi Prowensiýa gitmekçi däl. 1354-nji ýylda «Gowy we erbet mümkinçilige garşy çäreleri» («De Remediis Utriusque Fortune») ýazmaga başlaýar. Şol ýylyň güýzünde Bohemiýanyň koroly Karl Italiýada resmi saparda bolup, Rimde Roman-German imperatorlygynyň täjini geýýär. Petrarka dekabryň aýynda Mantowada Karl bilen duşuşýar. 1356-njy ýylda Karlyň köşgünde işe durýar. Awgustyň ahyrlaryna Milana barýar. «Canzoniere» eserine üçünji gezek üýtgeşmeler girizýär. 1357-nji ýylda «Ýeňiş goşgularyny» täzedan gözden geçirýär. «Çopanyň goşgulary», «Dini rahatlyk» eserleriniň üstünde işleýär. 1358-nji ýylda «Canzoniere» eseriniň üçünji üýtgeşme wariantyny

tamamlaýar. «Içki dünýämi» gaýtadan gözden geçirýär.

1361-nji ýylda ogly Žowanni mergi keseli zerarly aradan çykýar.

Şol ýylyň güýzünde «Gojalyk hatlary» («Rerum Senilium Libri») eserini ýazmaga başlaýar.

1362-nji ýylyň iýulynda Wenesiýa göçüp barýar. Graflar köşgünden azajyk uzakda bir jaý satyn alýar we aradan çykansoň ony kitaphanasy ýaly Wenesiýa respublikasyna tabşyrmagy wesýet edýär. Ýaz gelmänkä gyzy Françeska durmuşa çykýar. 1363-nji ýylda Žowanni Bokassiyony Wenesiýadaky öýünde myhman alýar. «Tanymllygyň ýeňşi» eseriniň üstünde işleýär.

1367-nji ýylyň ahyrynda Padowa barýar, soňra ýene Wenesiý dolanýar. Ondan soň ýene gaýtadan Pawiýa tarap ýola çykýar. Ýolda barýan döwri iň şowly çykan «Özüniň we başga birnäçeleriniň düşünjesizligi barada» («De Sui Ipsius et Multorum Ignorantia») eserini ýazýar.

1370-nji ýylyň mart aýynda Arkuadaky täze alan öýüne göçýär. Aprel aýynda öz wesýetnamasyny ýazýar. Papanyň çakylygy bilen Rime barýarka Ferrarada saglygy ýaramazlaşýar we Padowa dolanmaga mejbur bolýar. 1370-1372-nji ýylda «Gelejekki nesillere» («Posteritati») hatyny ýazýar. Bu hatda ol 1351-nji ýyla çenli durmuş ýoluny beýan edýär. 1373-1374-nji ýyllarda ol «Canzoniere» eseriniň täze sekizinji nusgasyny ýazyp gutarýar. 1375-nji ýylda bolsa bu eseriň dokuzynjy we iň soňky nusgasyny ýazýar. «Edebiligiň ýeňşi» eserini ýazýar.

1375-nji ýylyň 18-nji iýulynda Arkuadaky öýünde aradan çykýar. Onuň iň soňky islegini berjaý edip Arkuadaky buthananyň howlusynda jaýlaýarlar.

• Petrarka we Laura

«Canzoniere», «Ýeňiş goşgulary» eserlerinde Laura bolan söýgüsini beýan eden şahyryň söýgülisi Laurasynyň real şahs bolandygy ýa-da bolmandygy barada häli-häzirlerem jedel dowam edip gelýär. Laura Petrarkanyň goşgularynyň baş liriki gahrymany bolup çykyş edýär.

Petrarka özüniň «Wergiliý» kitabynyň bir ýerinde Laura bilen

bolan duşuşygyny şeýle beýan edýär:

«...Laura bilen ilkinji gezek ýaşlyk ýyllarymda sataşdym. 1327-nji ýylyň 6-njy aprelinde Awignondaky «St.Clare» buthanasynda säher çagy şol şäherde ýene şol wagtda emma bu gezek 1348-nji ýylda ömür nury Gün nurundan arasy üzüldi... Şum habar bilen men Parmada gezip ýörkäm, şol ýylyň 19-njy maý günü ir bilen Lýudowigiň hatyny okap tanyş boldum. Onuň syrdam we owadan bedeni ýogalan gününüň agşamy Fransiskanleriň buthanasynda jaýlanypdyr. Senekanyň «Scipio Africanus» üçin aýdyşy ýaly onuň ruhunyň gelen ýeri bolan behişde gidendigine ynanyryn».

• Italýan dilinde döreden eserleri:

- 1). «Canzonaire» ýa-da «Diwan» («Rerum Vulgarium Fragmenta»);
- 2). «Ýeňiş goşgulary» («Triumphus» ýa-da «I Trionfi»).

• Latyn dilinde döreden eserleri:

- 1). «Afrika»;
- 2). «Çopanyň goşgulary» («Bucolicum Carmen»);
- 3). «Poetiki hatlar»; («Epistole Metrice»);
- 4). «Toba nagmalary» («Psalmi Penitenciales»);
- 6). «Meşhur kişiler barada» («De Viris Illustribus»);
- 7). «Undulmajak zatlar» («Rerum Memorandarum Libri»);
- 8). «Isanyň mazaryna zyýarat» («Itinerarium ad Sepulcrum Domini»);
- 9). «Içki dünýäm» («Secretum Meum»);
- 10). «Ýalňyz durmuş» («De Vita Solitaria»);
- 11). «Dini rahatlyk» («De Otio Religioso»);
- 12). «Gowy we erbet mümkinçilige garşy çäreler» («De Remediis Utriusque Fortune»);
- 13). «Özüniň we başgalarynyň düşüncesizligi barada» («De Sui Ipsius et Multorum Ignorantia»).

• Hatlar

- 1). «Aýan hadysalar boýunça hatlar» («Rerum Familiarium Libri»);

2). «Gojalyk hatlary» («Rerum Senilium Libri»);

3). «Atsyz kitap» («Liber Sine Nomine»). Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly